

Ευτύχης Μπιτσάκης *Οι εξεγέρσεις του 1968: Τριάντα χρόνια μετά*

Πέρασαν τριάντα χρόνια από τον παρισινό «Μάη» του 1968 και τις λιγότερο ή περισσότερο όμοιες εξεγέρσεις στην Ιταλία, στη Γερμανία, στις ΗΠΑ κ.λπ. Ποιοι πρωτοστάτησαν σ' αυτές τις εξεγέρσεις; Και ποιος ήταν ο χαρακτήρας τους;

Λέγεται ότι πριν από 30 χρόνια ο καπιταλισμός ζούσε μια «χρυσή» περίοδο γενικευμένης ευημερίας και κοινωνικής ηρεμίας. Αλλά η εικόνα αυτή είναι πλαστή. Και τότε (λιγότερο απ' ό,τι σήμερα) υπήρχε ανεργία και φτώχεια μέσα στον πλούτο, κοινωνικά στρώματα περιθωριοποιημένα ή και αποκλεισμένα, έντονες οικονομικές ανισότητες, αύξουσα αντίθεση ανάμεσα στο κεφάλαιο και τη μάζα των μισθωτών. Δεν ήταν όμως μόνον αυτά. Η αστική κοινωνία είναι εγγενώς ανταγωνιστική και αλλοτριωτική. Καταπίεση και ανταρσιμολογία της εργοδοσίας, κρατική καταπίεση, αυταρχικό-αποξενωτικό Σχολείο και Πανεπιστήμιο, πατριαρχική-εξουσιαστική οικογένεια, καταπίεση και εκμετάλλευση των γυναικών. Γενικευμένη αποξένωση στις φοβερές μεγαλουπόλεις της εξατομίκευσης και της ερημίας. Υποβάθμιση και καταστροφή του φυσικού και του αστικού περιβάλλοντος. Και από κοντά ο πόλεμος του Βιετνάμ, που είχε ευαισθητοποιήσει τα πιο μορφωμένα τμήματα της κοινωνίας και προπαντός τους

σπουδαστές, και οι εξεγέρσεις των Μαύρων στις ΗΠΑ.

Πώς αντιμετώπιζαν την αντιφατική αυτή, αποξενωτική πραγματικότητα, τα συνδικάτα και τα κόμματα της Αριστεράς; Από την πλευρά των οικονομικών διεκδικήσεων, χωρίς να θέτουν συνολικά και συγκεκριμένα το πρόβλημα της ποιότητας και του νοήματος της ζωής στις καπιταλιστικές κοινωνίες. Δέσμια, εξάλλου, της αναπτυξιακής ιδεολογίας, κόμματα και συνδικάτα συνέχιζαν να αγνοούν τα οικολογικά προβλήματα στη φάση εκείνη του αναπτυσσόμενου καπιταλισμού και αντιμετώπιζαν με δυσπιστία ή και εχθρότητα τα οικολογικά κινήματα ως εκδηλώσεις μικροαστικής ευαισθησίας.

Σ' αυτές τις συνθήκες δεν ήταν τυχαίο ότι η δύναμη που προκάλεσε την έκρηξη στο Παρίσι ήταν η ευκαισθητοποιημένη, αλλά σχετικά ανομοιογενής και ανοργάνωτη ολότητα των φοιτητών, των διανοουμένων, των πανεπιστημιακών και των καλλιτεχνών. Και, επίσης δεν είναι τυχαίο ότι τα κύρια αιτήματα των εξεγερμένων του Παρισιού και των άλλων γαλλικών πόλεων αντανάκλασαν την οπτική, τα βιώματα, τις επιθυμίες και τις αυταπάτες αυτής της πρωτοπορίας. Ενάντια στη φτώχεια, τη μιζέρια και την ανελευθερία της καθημερινότητας, ενάντια στην αποξένωση και τη μο-

ναξιά, οι εξεγερμένοι αντιπαρέθεσαν συνθήματα, αιτήματα και «οράματα» για μια δημιουργική, ενθουσιαστική και γιορταστική αντίληψη της ζωής. Για μια νέα ενότητα των ανθρώπων μεταξύ τους και αποκατάσταση της αρμονίας ανάμεσα στις ανθρώπινες κοινωνίες και τη φύση.

Ήταν όμως μόνο αυτό; Δηλαδή οι εξεγερμένοι του Παρισιού θέλησαν απλώς να κατεδαφίσουν το αστικό εποίκοδόμημα, χωρίς να αγγίξουν τα θεμέλιά του; Μια τέτοια αποτίμηση θα ήταν αντίθετη με τα γεγονότα. Το σύνθημα «μετρό, μπουλό, ντοντό» (μετρό, δουλειά, ύπνος) άγγιζε ήδη τα θεμέλια της κοινωνίας: τις κεφαλαιοκρατικές σχέσεις παραγωγής, τον αστικό καταμερισμό της εργασίας, την αποξένωση και όλες τις αλλοτριώσεις που συνεπάγεται ο κεφαλαιοκρατικός τρόπος παραγωγής. Οι διανοούμενοι, και προπαντός οι φοιτητές, επεδίωξαν τη συμμαχία της εργατικής τάξης. Την αγωνιστική συναδέλφωση του Πανεπιστημίου με το εργοστάσιο. Και η αστική τάξη της Γαλλίας άρχισε να νιώθει τρόμο, μόνο όταν η εργατική τάξη, ξεπερνώντας συνδικάτα και κομματικές ηγεσίες, άρχισε να κατεβαίνει στους δρόμους και να καταλαμβάνει τα εργοστάσια. Ένα εκατομμύριο διαδηλωτές στο Παρίσι, 7-10 εκατομμύρια απεργοί στη Γαλλία, εξάπλωση της εξέγερσης στις επαρχίες, ουσιαστική εξαφάνιση του κράτους, αιτήματα όπως ο εργατικός έλεγχος, η αυτοδιαχείριση, η εργατική εξουσία, άρχισαν να δίνουν μια άλλη διάσταση στην εξέγερση. Και τότε ο ντε Γκωλ άρχισε να ετοιμάζει τις δυνάμεις της καταστολής και να κυκλώνει με τανκς το Παρίσι.

Πώς τέλειωσε, λοιπόν, η εξέγερση στο Παρίσι; Ξαφνικά και απογοητευτικά: με έναν οικονομικό συμβιβασμό συνδικάτων - εργατικής τάξης και εξουσίας. Για άλλη μια

φορά η οικονομική «αναγκαιότητα» νίκησε το όραμα της ελευθερίας. Η «σύνεση» των μηχανισμών τη φαντασία των εξεγερμένων.

Μπορούσε, όμως, η εξέγερση να μετατραπεί σε επανάσταση; Για άλλη μια φορά, όπως ισχυρίζονται πολλοί, το ΓΚΚ πρόδωσε την επανάσταση; Μετά από τριάντα χρόνια μπορούμε να δούμε πιο ψύχραιμα τα γεγονότα.

Από ορισμένους διατυπώνεται —και στη χώρα μας— ότι οι εξεγερμένοι ήταν απολιτικοί. Λάθος! Οι εξεγερμένοι, και όχι μόνο στη Γαλλία, είχαν ως πρότυπα τον Μαρξ, τον Μάο, τον Λένιν, τον Τρότσκι, τον Χο Τσι Μινχ, τον Γκουεβέρα. Δεν ήταν απολιτικοί: ήταν αριστεροί, αναρχικοί, κομμουνιστές, τροτσικιστές, μαοϊκοί. Όμως, οι μικρές ομάδες της άκρας αριστεράς ούτε αξιολογή οργάνωση, ούτε πρόγραμμα, ούτε στρατηγική, ούτε κοινό επιτελείο είχαν για να ανταποκριθούν στις απαιτήσεις μιας επανάστασης. Εξάλλου, παρά τα εκατομμύρια των απεργών και των διαδηλωτών, παρά τις διαδηλώσεις και τα ανατρεπτικά συνθήματα, η κατάσταση στη Γαλλία δεν ήταν επαναστατική. Εκτός από την αστική τάξη και η ύπαιθρος και οι επαρχιακές πόλεις ήταν βασικά συντηρητικές. Μια απόπειρα κατάληψης της εξουσίας στο Παρίσι θα ήταν τυχοδιωκτισμός και θα συντριβόταν χωρίς έλεος από τα στρατεύματα και την αστυνομία του ντε Γκωλ. Αναπόφευκτα η αστική τάξη ανέκτησε βαθμιαία όσα προσωρινά είχε χάσει, κληροποίησε τον προσωρινά παράλυτο κρατικό μηχανισμό και «κανονικοποίησε» την καθημερινή ζωή. Επέβαλε ξανά την πειθαρχία στο βασίλειο της εκμετάλλευσης, της ανάγκης και της αποξένωσης.

Το 1968, όπως είναι γνωστό, δεν περιορίστηκε ούτε στο Παρίσι ούτε στη Γαλλία. Πριν και μετά το Μάη έγιναν μια σειρά εξε-

γέρσεις στις κυριότερες χώρες του πλανήτη: φοιτητές και εργάτες στην Ιταλία, απεργίες και καταλήψεις εργοστασίων. Κίνημα στη Γερμανία και στη μακρινή Ιαπωνία. Σφαγή φοιτητών στο Μεξικό. Και προπαγάνδα: κίνημα —κυρίως των φοιτητών— εναντίον του πολέμου του Βιετνάμ στις ΗΠΑ και κίνημα των Μαύρων. Και, τέλος, στην ίδια περίοδο, η μεγάλη πολιτιστική επανάσταση στην Κίνα.

Μια σειρά εξεγέρσεων, αντικαπιταλιστικών, οικολογικών, φεμινιστικών κινήματων, μαζί με τη νικηφόρο αντίσταση του βιετναμικού λαού και την αγεγνωσμένη προσπάθεια του Μάο να τσακίσει τη γραφειοκρατία, σημάδεψαν τον πλανήτη μας κατά τη δεκαετία του '60. Θα μπορούσε ίσως να ήταν διαφορετική η έκβαση της παγκόσμιας αυτής αναταραχής; Ίσως, αν τα κομμουνιστικά κόμματα της Δύσης καθώς και το εργατικό κίνημα δεν βρίσκονταν σε βαθιά κρίση στρατηγικής. Έτσι, μετά από τους μήνες αυτούς που «συγκλόνισαν τον κόσμο», ο καπιταλισμός ανέκτησε την πρωτοβουλία. Η «καπιταλιστική ειρήνη» άρχισε πάλι να βασιλεύει στον «καλύτερο των δυνατών κόσμων».

Τι μένει από εκείνη την περίοδο; Σύμ-

φωνα με τις «αριστερές» βεντέτες των ΜΜΕ που πολλά είπαν και έγραψαν αυτόν τον καιρό, ένα τίποτε, μια ανάμνηση, μια αίσθηση χαράς και γλεντιού, μια υπαρξιακή ευφορία, προσωρινή βέβαια. Οι ευαίσθητοι συνάδελφοι είναι κουφοί και τυφλοί για να συλλάβουν την κίνηση των αντιθέσεων κάτω από τη φαινομενική ηρεμία του τότε καπιταλισμού. Οι εξεγέρσεις του '68 έσβησαν. Οι εξεγεγερμένοι δεν ηττήθηκαν καν. Αλλά αυτό που μένει από αυτά τα κινήματα της αντικαπιταλιστικής ουτοπίας δεν είναι απλώς κάποια προσωπικά συναισθήματα. Η αντικαπιταλιστική οπτική αυτών των κινήματων, τα αιτήματα της ελευθερίας και της άρσης της αποξένωσης, η θετική, ενθουσιαστική αντίληψη για τη ζωή, η επανασυμφιλίωση σε ανώτερο επίπεδο του ανθρώπου με τη φύση, όλα αυτά μπόλιασαν με νέες ιδέες την Αριστερά και έγιναν πάγια αιτήματα των νέων κινήματων. Έτσι, λοιπόν, και αν ακόμη βρίσκονται στον κόσμο της Ουτοπίας, κυκλοφορούν πάντα υπόγεια και μπορούμε να τα ανιχνεύσουμε στα μεγάλα γεγονότα του 1995 και του 1997 και συνολικά στα σημερινά κοινωνικά κινήματα και στις πρωτοπόρες θεωρητικές επεξεργασίες της εποχής μας.